

Sp.

608. Skýrsla

[8. mál]

sjávarútvegsráðherra um úrvinnslu sjávarafla, útflutning á ferskfiski og fjárfestingar í sjávarútvegi, samkvæmt beiðni.

1. Verkunarskipting bolfiskafla 1982–1986.

Í töflu 1 má sjá verkunarskiptingu og útflutning bolfiskafla á árunum 1982–1986. Tekið skal fram að allar tölur eru miðaðar við óslægðan fisk. Þess vegna eru t.d. tölur um útflutning ísfisks hærri en kemur fram í útflutningsskýrslum. Sérstaklega er munurinn nokkur hvað varðar útflutning með flugvélum, en þar er langmest um flök að ræða. Það sem mesta athygli vekur er mikil aukning á útflutningi ísfisks í gámum. Frysting um borð í togurum hefur einnig aukist verulega. Skreiðarverkun hefur hins vegar dregist mjög saman.

Tafla 1:

	1982		1983		1984		1985		1986 *	
	tonn	%	tonn	%	tonn	%	tonn	%	tonn	%
Heildarbolfiskafla	689.688	100	602.881	100	563.682	100	585.127	100	630.000	100
a. Seld ísfiskur erl	45.164	6,5	49.621	8,2	56.999	10,1	81.843	14,0	106.000	16,8
úr fiskiskipum	42.138		39.814		38.629		39.903		40.000	
úr gámum	1.300		4.627		15.070		38.140		62.500	
úr flugvélum	1.726		5.180		3.300		3.800		3.500	
b. Fryst um borð í togurum	2.500	0,4	6.915	1,1	13.667	2,4	19.959	3,4	28.000	4,4
c. Fryst í landi	354.320	51,4	373.244	61,9	349.223	62,0	331.300	56,6	328.000	52,1
d. Söltun	192.593	27,9	148.133	24,6	113.070	20,1	138.771	23,7	155.000	24,6
e. Hersla	88.382	12,8	16.163	2,7	21.170	3,7	4.948	0,8	5.300	0,8
f. Heill fiskur til bræðslu	3.148	0,5	2.885	0,5	2.566	0,5	1.223	0,2	700	0,1
g. Önnur verkun	3.581	0,6	5.920	1,0	6.987	1,2	7.083	1,2	7.000	1,1

* Fyrir liggja tölur um verkunarskiptingu bolfiskaflans fyrstu 11 mánuði ársins, sem var 596.172 tonn. Verkunarskipting í desember er áætluð með hlíðsjón af fyrir- liggjandi upplýsingum.

2. Nýting aukaafli eftir verkunar- og veiðiaðferðum.

Það hefur löngum verið hvatt til betri nýtingar þess fiskafla sem veiðist. Athyglin hefur á síðari árum beinst að aukaflanum. Aukaafli er samheiti á því sem fellur til við aðgerð um borð og/eða vinnslu í landi. Þegar gert er að úti á sjó hefur þessi aukaafli að mestu farið aftur í sjóinn, en í landi er nýtingin öllu betri; hausar, beingarðar og fiskslóg fer að mestu leyti í mjöl. Hausar hafa einnig verið hertir.

Lifur og hrogn eru verðmætasti hluti innyfla og hafa lengstum verið nýtt. Vegna langrar útivistar er lifur að mestu hent ásamt öðru slógi við aðgerð á togurum. Á vetrarvertíð landar bátafлотinn mestum hluta aflans óslægðum og eru þessi líffæri þá nýtt að verulegu leyti. Við veiðar með botnvörpu kemur óhjákvæmilega eitthvað upp af svokölluðum ruslfiski, sem er smáfiskur og tegundir sem ekki eru nýttar, svo sem gulllax og langhali. Þessum hluta aflans er hent fyrir borð. Reynt hefur verið að stuðla að nýtingu vannýtttra tegunda, m.a. var gerð tilraun á vinnslu á gulllaxi um borð í Hilmi SU á seinasta ári.

Allhátt verð er greitt fyrir hrogn sem notuð eru til mannelis, en þau eru þó aðeins nýtt á ákveðnu þroskastigi. Tilraunir með notkun hrogna á öðrum þroskastigum til fóðrunar laxa- og silungsseiða hafa gefið góða raun. Með auknu fiskeldi hérlendis gætu því opnast nýir möguleikar á betri nýtingu hrogna. Gott verð er greitt fyrir lifur til lýsisgerðar og niðursuðu.

Mikil vinna hefur verið lögð í athuganir á framleiðslu og nýtingu slógmeltu. Á seinasta ári var haldin ráðstefna á vegum Rannsóknastofnunar fiskiðnaðarins og sjávarútvegsráðuneytisins um meltuvinnslu.

Við meltuvinnslu þarf mjög einfaldan búnað sem auðvelt er að setja um borð í veiðiskip og verður hráefnið þá unnið ferskt í meltu. Markaður er að myndast fyrir meltu en notkunin kemur til með að aukast í fisk- og loðdýraeldi, einnig í gæludýrafóður og sem fóður fyrir húsdýr. Áætluð meltuframléiðsla árið 1986 er 2800 tonn af slógmeltu og 11 000 tonn af loðnumeltu. Í slógi er mikið af ensímum og öðrum lífefnum sem hugsanlega má nýta. Umfangsmiklar tilraunir eru í gangi hér á landi og erlendis til þess að einangra og nýta þessi efni úr innyflunum.

Tilraunir hafa verið gerðar til þess að nýta fiskúrgang í meltu um borð í einum frystitogara, Frera RE, um skeið. Tæknilegir örðugleikar eru vel yfirstíganlegir og á næstunni er stefnt að því að reyna nýja vinnslurás. Þrjár aðrir frystitogarar hafa meltutanka um borð en þeir hafa ekki sett upp hökkunarbúnað heldur ætla þeir að bíða og sjá til hvernig til tekst hjá Frera RE.

Í ráðuneytinu hefur verið í undirbúningi reglugerð um að skylda togara til að nýta allan aukaafli um borð. Aðstæður, svo sem tækni og markaðsverð, hafa hingað til ekki þótt nógu tryggar til að fært sé að setja slíka reglugerð. Gert er ráð fyrir að þær aðstæður skapist í framhaldi þeirra tilrauna sem eru í gangi og með hækkandi markaðsverði.

Aukaafurðir í fiskiðnaði henta afar vel í gæludýrafóður. Einn aðili hefur hafið framleiðslu á þurrkuðum fiskkökum úr hausum og hryggjum. Sami aðili hefur framleitt umtalsvert magn af þurrkaðri loðnu í gæludýrafóður. Loðna hefur einnig verið þurrkuð til mannelis og hefur hún líka verið söltuð eða fryst og svo þurrkuð.

Af framansögðu er ljóst að áhersla hefur verið lögð á betri nýtingu á aukaafli, sérstaklega í þágu nýrra atvinnugreina. Mestar vonir eru bundnar við fiskeldi og loðdýraeldi í því efni.

Hér á eftir er fjallað um skiptingu aukaafli eftir verkunaraðferðum, nýtingu hans og áætlað það magn sem hent er fyrir borð úti á sjó. Tekið hefur verið saman það magn sem féll til af hausum, beinum, slógi, lifur og hrognum á árunum 1982–85. Tölurnar eru unnar upp úr upplýsingum Fiskifélagsins um skiptingu afli milli fisktegunda, verkunaraðferða og veiðarfæra. Nýtingu er mjög erfitt að ákveða. Hún er háð tegund pakkinga og árstíma.

Þessar tölur breytast eftir markaðsaðstæðum, þ.e. hvort framleitt er í frystingu, salt eða aflinn fluttur út ísaður. Samsetning aflans hefur einnig mikil áhrif á tölurnar.

Þær fisktegundir, sem teknar voru fyrir, eru þorskur, ýsa, ufsi, karfi og grálúða. Það að sleppa öðrum bolfiskafla skiptir litlu eða 4–6%. Nýting var metin og reiknað út hvað félli mikið til miðað við að aflinn kæmi óslægður að landi.

I. Áætluð skipting aukaafli eftir verkunaraðferðum.

Í töflu 2 er gerð grein fyrir heildarmagni aukaafli er til fellur við aðgerð og vinnslu á bolfiski. Til grundvallar eru lögð nýtingarhlutföll einstakra fisktegunda. Þar á eftir, töflur 2a–2m, er tekið fyrir magn eftir verkun. Rétt er að ítreka að skekkjumörk á niðurstöðutölum í töflum hér á eftir eru óhjákvæmilega nokkur þar sem byggt er á fyrir fram gefnum stuðlum.

Tafla 2: Aukaafli sem fellur til við vinnslu á bolfiski 1982–1985

Ár	Afli Tonn	Hausar Tonn	Bein Tonn	Slóg Tonn	Lifur Tonn	Hrogn Tonn	Óskilgr.* Tonn	Samtals Tonn	Aukaafli
1982	657.829	88.500	54.860	46.290	30.190	9.800	79.750	309.390	47,0%
1983	564.787	71.830	54.480	37.200	24.160	8.000	79.750	275.420	48,8%
1984	527.453	66.810	52.210	35.010	22.870	6.600	70.100	253.600	48,0%
1985	574.339	69.790	54.720	38.450	25.140	7.800	72.040	267.940	46,7%

* aukaafli er fellur til við aðgerð og vinnslu á karfa og grálúðu.

a. Frysting.

Stærstur hluti þess afla, sem fer í frystingu, er veiddur með botnvörpu og er gert að aflanum á sjó. Þannig að það eru einungis hausar og beingarðar sem falla til við vinnslu í landi og eru yfirleitt nýttir í beinamjöl, marning og loðdýrafóður. Fiskurinn kemur slægður að landi í frystingu og er því búið að henda um 15–25% aflans í sjóinn.

Frystiskipin vinna aflann um borð og nýta fæst aukaafli og ruslfisk. Fara því um 60–65% aflans aftur í sjóinn. Unnið hefur verið að því að nýta aukaflann betur og vísast í umfjöllun um meltuvinnslu í 2. kafla hér að framan.

Tafla 2a: Aukaafli sem fellur til við frystingu á bolfiski

Ár	Afli Tonn	Hausar Tonn	Bein Tonn	Slóg Tonn	Lifur Tonn	Hrogn Tonn	Óskilgr.* Tonn	Samtals Tonn	Aukaafli
1982	339.779	42.420	42.420	19.090	12.230	1.670	76.930	194.760	57,3%
1983	355.965	45.060	45.060	20.280	13.020	1.800	78.924	204.140	57,3%
1984	340.456	44.970	44.970	20.240	13.160	1.800	68.938	194.080	57,0%
1985	330.278	45.820	45.820	20.620	13.430	1.830	59.764	187.280	56,7%

* aukaafli er fellur til við frystingu á karfa og grálúðu.

b. Söltun.

Fiskur, sem fer í salt, er að mestu leyti veiddur með netum eða á línu. Aðallega er veitt á línu og í net á vetrarvertíð. Á vetrarvertíð er leyfilegt að koma með afla óslægðan að landi og fellur því allur aukaafli til við vinnslu í landi.

Tafla 2b: Aukaafli sem fellur til við söltun á bolfiski.

Ár	Afli	Hausar	Bein	Slóg	Lifur	Hrogn
Samtals	Aukaafli					
Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
1982	191.288	32.520	12.430	17.220	11.480	7.840
81.490	42,6%					
1983	145.043	24.660	9.430	13.050	8.700	6.000
61.840	42,6%					
1984	111.360	18.930	7.240	10.020	6.680	4.600
47.470	42,6%					
1985	136.882	23.270	8.900	12.320	8.210	5.610
58.310	42,6%					

c. Hersla.

Það magn, sem fer í skreið, fer minnkandi og er ástæðan sú að Nígeríumarkaður hefur verið nær lokaður. Sala á gæðaskreið til Ítalíu getur aukist og einnig sala á þurrkuðum lönguflökum til Skandinavíu í lútfisk.

Tafla 2c: Aukaafli sem fellur til við herslu á bolfiski.

Ár	Afli	Hausar	Slóg	Lifur	Samtals	Aukaafli
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	
1982	79.761	13.560	7.180	4.730	25.470	31,9%
1983	12.467	2.120	1.120	740	3.980	31,9%
1984	17.158	2.920	1.540	1.030	5.490	32,0%
1985	4.126	700	370	250	1.320	32,0%

d. Önnur verkun (gámaútflutningur o.fl.).

Útflutningur á ísuðum fiski hefur stórukist hin síðari ár. Fiskurinn er að mestu leyti slægður og ísaður um borð og slógi, lifur, að mestu leyti, og hrognum, um 15–25% af aflanum, hent á miðunum.

Tafla 2d: Aukaafli sem fellur til við aðra vinnslu og útflutning á ferskum fiski.

Ár	Afli Tonn	Slóg Tonn	Lifur Tonn	Hrogn Tonn	Óskilgr.* Tonn	Samtals Tonn	Aukaafli
1982	45.272	2.810	1.760	220	650	5.440	12,0%
1983	30.552	2.750	1.700	220	820	5.490	18,0%
1984	35.621	3.210	2.000	250	1.160	6.620	18,6%
1985	102.466	5.140	3.250	400	12.280	21.070	20,6%

* aukaafli er fellur til við aðgerð á grálúðu.

II. Nýting aukaafli 1982–1985.

Tölum um nýtingu aukaafli verður að taka með fyrirvara, þar sem aukaafli er áætlaður eftir ákveðnum forsendum og magn til vinnslu reiknað út frá útflutningsmagni. Því er ekki raunhæft að reikna út nýtingarhlutföll, m.a. vegna birgðabreytinga milli ára.

Tekið var það magn sem flutt var út af afurðum unnum úr hausum, beinum, slógi, lifur og hrognum. Útflutningsmagnið var síðan umreiknað með tilliti til vinnslunýtingar og þannig fundið það magn sem unnið var úr.

a. Hausar.

Hersla á hausum hefur dregist mikið saman vegna lokunar Nígeríumarkaðarins. Hausar fara einnig í beinamjöl. Vinnsla er hafin á söltuðum kloffnum þorskhausum (fésum). Á árinu 1986 voru framleidd um 800 tonn af söltuðum fésum og þannig nýttust um 1600 tonn af hausum.

Tafla 2e: Nýting á hausum

	Hausar sem falla til Tonn	Til herslu Tonn	Til mjölvinnslu Tonn
1982	88.500	12.960	75.500
1983	71.830	23.930	42.880
1984	66.810	3.970	62.840
1985	69.790	720	69.000

b. Marningur/hakk.

Afskurður og beingarðar, sem falla til við frýstingu, er það hráefni sem er nýtt í marning. Marningsvinnsla hefur aukist hin síðari ár, en mikið átak hefur verið gert til að kynna marningsvinnslu.

Tafla 2f: Útflutt magn af marning *

Ár	Tonn	
1982	1.461	
1983	1.206	
1984	1.641	* ekki liggja fyrir tölur um magn af afskurði og
1985	2.191	beingörðum sem fellur til við frýstingu.

Vannýttar fisktegundir, svo sem gulllax og kolmunnir, henta vel í marningsvinnslu og eru nú þegar nýttar af Færeyingum og Norðmönnum. Stofnstærðir þessara fisktegunda hafa ekki verið nógu vel kannaðar hér við land. Markaður fyrir þessar afurðir er vel þekktur en verðið er frekar lágt. Best væri að hafa þessa vinnslu um borð í frýstiskipum þar sem aflinn yrði unninn. Vinnslutækni fyrir vinnslu á gulllaxi og kolmunna hefur verið könnuð og er vel þekkt hér á landi.

Gerðar hafa verið tilraunir með framleiðslu á surimi hér á landi. Surimi er marningur sem hefur verið þveginn og síðan sykri bætt í. Ef takast á að framleiða gæðasurimi þá verður að nota hráefni sem ekki er eldra en 24 klst. frá veiðum. Af þessu sést að besti árangur næst með vinnslu um borð í veiðiskipum.

c. Lifur.

Lifur er aðallega nýtt í lýsisgerð og til niðursuðu. Eitthvert magn fer í mjölvinnslu og dæmi eru um að lifur sé hent í landi. Niðursuða á lifur hefur aukist. Tilraunir hafa verið gerðar með að frýsta eða sýra óunna lifur til geymslu og lofa þær góðu.

Tafla 2g: Nýting lifrar úr bolfiskafla skv. magni útfluttra afurða.

Ár	Magn af lifur	Landað	Lýsisgerð	Niðursuða
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
1982	30.189	12.000	3.770	180
1983	24.162	9.000	4.990	200
1984	22.866	7.700	6.070 *	260
1985	25.136	8.400	3.620	220

* Útflutt magn af lýsi 1984 var mun meira en lýsisframleiðsla þess árs.

d. Hrogn.

Hrogn eru frýst, niðursoðin, niðurlögð eða söltuð. Segja má að það magn af hrognum sem nýtt er sé það magn sem kemur með óslægðum fiski í land. Eitthvert magn fer í mjölvinnslu og einnig fer lítils háttar magn forgörðum.

Mjög erfitt er að meta hve mikið fellur til af hrognum þar sem meta þarf afla á hverjum árstíma, afla á hrygningarsvæðum, hlutfall kynþroska fisks í aflanum, hlutfall hrygna og fleiri þætti. Tölur fyrir hrogn eru því ónákvæmar og birtar með fyrirvara.

Tafla 2h: Nýting hrogna úr bolfiskafla

Ár	Magn af hrognum Tonn	Landað Tonn	Frysting Tonn	Söltun Tonn
1982	9.800	7.800	3.170	2.300
1983	8.000	6.000	1.600	1.500
1984	6.600	4.600	930	1.550
1985	8.000	5.600	890	1.710

e. Fiskmjöl.

Reiknað var hve miklu magni var unnið úr út frá vinnslunýtingu og afurðamagni. Fiskmjöl stendur fyrir magn af þorsk- og beinamjöli. Í mjölvinnsluna fara hausar, bein frá fiskvinnslu auk fiskslógs frá söltun. Aukaafli, sem gert er ráð fyrir að fari í mjölvinnslu, skilar sér ekki allur miðað við umreikning afurða. Ástæðan er fyrst og fremst sú að veruleg rýrnun á sér stað í geymslu og meðhöndlun, auk þess sem hluti af slógi fer forgörðum. Einnig skal taka samanburð á aukafla í landi og hráefni í mjöl með fyrirvara þar sem hráefni er reiknað út frá útflutningi á árinu sem eðlilega er ekki alltaf í samræmi við framleiðsluna á árinu.

Tafla 2i: Aukaafli sem fór í mjöl

Ár	Aukaafli* í landi Tonn	Hráefni í mjöl Tonn
1982	172.480	138.230
1983	141.240	vantar
1984	131.620	100.700
1985	137.450	87.540

* hausar, bein og slóg

III. Magn af aukafla sem hent er fyrir borð úti á sjó.

Metið var það magn sem til fellur við aðgerð úti á sjó og er hent í sjóinn. Ekki var hægt að taka frystiskipin sérstaklega fyrir þar sem þau vinna í ólíkar gerðir pakkninga og voru þau því tekin með sem venjulegir togarar. Þó er metið magn af beingörðum og hausum sem frystiskip hentu fyrir borð 1985 og kemur það fram í aukningu á „ruslfiski“.

Afli sex frystitogara árið 1985 upp úr sjó var 19 596 tonn. Afli á skip var því nálægt 3266 tonnum. Þar af er áætlað að um 1960 tonnum á hverju skipi hafi verið hent, samtals 11 760 tonnum, sem svarar til 60–65% aflans. Tilraunir hafa verið gerðar, eins og áður hefur komið fram, til þess að nýta fiskúrgang í meltu um borð.

Vélbátar veiða aðallega á línu og í net á vetrarvertíð og kemur stærstur hluti þess afla óslægður að landi. Sá aukaafli skilar sér að mestu leyti í land. Því var ekki talin ástæða til að gera úttekt á því hve miklum aukafla er hent við netaveiðar og línuveiðar. Reyndar er mjög erfitt að fá slíkar upplýsingar um línuveiðar þar sem fiskur kemur bæði slægður og óslægður að landi. Botnvörpuveiðiskip henda hins vegar nær öllum aukafla og því auðveldara að reikna út hve miklu þau henda fyrir borð.

a. Skuttogarar — botnvarpa.

Tafla 2j: Aukaafli sem hent var til við botnfiskveiðar

Ár	Afli Tonn	Slóg Tonn	Lifur Tonn	Hrogn Tonn	óskilgr. Tonn	Ruslfiskur Tonn	Samtals	Aukaafli
1982	355.965	20.280	13.020	1.350	2.620	17.800	55.070	15,5%
1983	327.961	16.820	10.960	1.120	2.590	16.400	47.890	14,6%
1984	326.498	17.710	11.630	1.180	2.680	16.400	49.600	15,2%
1985	330.096	19.540	12.850	1.300	2.710	24.300*	60.700	18,4%

* Aukning vegna fjölgunar frystiskipa þ.e. hausum og beingörðum bætt við ruslfisk.

b. Vélbátar — botnvarpa.

Tafla 2k: Aukaafli sem hent var við botnfiskveiðar

Ár	Afli Tonn	Slóg Tonn	Lifur Tonn	Hrogn Tonn	Ruslfiskur Tonn	Samtals Tonn	Aukaafli
1982	57.382	4.710	2.950	520	2.800	10.980	19,1%
1983	59.200	4.820	2.220	510	2.900	10.450	17,6%
1984	41.600	3.440	2.140	380	2.100	8.060	19,4%
1985	38.973	3.170	2.010	350	1.900	7.430	19,1%

Skýringin á því að vélbátar virðast henda hlutfallslega meiri aukaafli en togarar, sbr. töflu 2j og 2k, er sú að karfi og grálúða veða miklu þyngra í afla togara en báta. Karfa er t.a.m., eins og kunnugt er, ávallt landað óslægðum.

c. Niðurstæða.

Af framansögðu má draga þá ályktun að sá aukaafli, sem kemur í land, skili sér að mestu leyti. Hins vegar er mun lakari nýting á þeim afla sem gert er að úti á sjó. Samkvæmt töflu 2m hefur að jafnaði verið hent 120–140 þúsund tonnum af aukaafli á ári á tímabilinu 1982–85 sem samsvarar 22–24% af heildaraflamagni. Hins vegar er ekki hægt að merkja neina þróun í þessu efni ár frá ári. Magnið hefur verið svipað ár frá ári, en gæti farið minnkandi héðan í frá ef vel tekst til með þær vinnslutilraunir sem getið hefur verið um hér að framan.

Tafla 2m: Magn aukaafli sem hent var árin 1982-1985

Ár	Afli Tonn	Slóg Tonn	Lifur Tonn	Hrogn Tonn	óskilgr.* Tonn	Ruslfiskur Tonn	Samtals Tonn	Hlutfall
1982	657.829	24.990	15.970	1.900	79.750	20.600	143.210	22,0
1983	564.787	21.640	13.180	1.700	79.750	19.300	135.570	24,0%
1984	527.453	21.140	13.770	1.600	70.100	18.500	125.110	24,0%
1985	574.339	22.710	14.860	1.700	72.040	26.200**	137.510	24,0%

* Aukaafli sem fellur til við aðgerð á karfa og grálúðu.

** Aukning vegna vinnslu um borð í frystiskipum, beingörðum og hausum hent.

3. og 5. Fjárfestingar í veiðum og vinnslu 1982–1986.

Í töflu 3 má sjá yfirlit um fjárfestingar í veiðum og vinnslu árin 1982–1985, áætlun um 1986 og spá um 1987. Upplýsingar eru ekki fyrir hendi um heildarfjárfestingar vegna rækjuveiða og rækjuvinnslu né heldur vegna frystiskipa. Fjárfestingar í þessum greinum eru innifaldar í heildartölum. Einnig liggur flokkun eftir útgerðarstöðum ekki fyrir. Hins vegar eru í töflum 4 og 5 upplýsingar um lánveitingar Fiskveiðasjóðs til veiða og vinnslu eftir landshlutum á tímabilinu 1982–1986. Gefa þær upplýsingar nokkra vísbendingu um eðli og dreifingu fjárfestingar, sérstaklega hvað fiskiskip snertir, enda hefur langstærsti hluti lána til kaupa og endurbóta á fiskiskipum farið í gegnum Fiskveiðasjóð.

Tafla 3: Fjárfesting í veiðum og vinnslu 1982-87. Verðlag í jan. 1986 (milli. kr.)

	1982	1983	1984	Bráðab. 1985	Áætlun 1986	Spá 1987
Fiskveiðar						
Fiskiskip	1.223	945	778	89	1.950	1.950
Endurbætur fiskiskipa	514	519	518	978		

Samtals	1.737	1.464	1.296	1.067	1.950	1.950

Fiskvinnsla						
Byggingar	713	576	489	419	1.400	1.400
Vélar og tæki	481	413	727	916		

	1.194	989	1.216	1.335	1.400	1.400

Tafla 4: Afgreidd lán Fiskveiðasjóðs til fiskvinnslustöðva (verðlag jan. 1986) þús. kr.

	1982	1983	1984	1985	1986 1)
Landið allt	140.379	182.764	177.490	163.932	243.262
Suðurland	9.898	0	10.428	27.036	40.400
Reykjanes	35.211	14.191	21.431	24.675	28.570
Reykjavík	21.317	19.760	15.249	2.972	4.000
Vesturland	5.903	18.596	27.210	25.060	40.350
Vestfirðir	16.298	35.073	39.236	32.758	68.847
Norðurl.vestra	12.294	22.215	38.871	6.238	5.000
Norðurl.eystra	27.128	31.167	16.124	21.162	22.000
Asturland	12.329	41.762	8.939	24.030	34.095

- 1) Rétt er að geta þess að óafgreidd lánsloforð Fiskveiðasjóðs í árslok 1986 námu 455 millj.kr. þar af um 30 millj. kr. vegna rækjuvinnslu.

Tafla 4a: Þar af lán til rækjuvinnslu þús. kr.

	1982	1983	1984	1985	1986
Landið allt	5.485	4.926	17.472	13.117	7.850
Vesturland	0	0	1.280	3.303	0
Vestfirðir	5.484	4.926	16.192	3.576	7.850
Norðurl.vestra	0	0	0	6.238	0

Tafla 5: Afgreidd lán Fiskveiðisjóðs til fiskiskipa (verðlag jan. 1986) þús. kr.

	1982	1983	1984	1985	1986 2)
Landið allt	704.861	1.221.534	271.737	583.173	678.763
Suðurland	42.847	17.264	13.944	68.009	136.137
Reykjanes	151.481	102.596	57.314	107.514	244.115
Reykjavík	31.948	24.881	2.293	117.405	63.812
Vesturland	49.530	115.536	20.561	50.499	51.297
Vestfirðir	131.531	507.179	115.592	79.341	21.929
Norðurl.vestra	231.054	47.826	2.184	46.314	68.717
Norðurl.eystra	8.642	19.610	37.853	64.506	29.816
Austurland	57.828	386.822	21.997	49.585	62.940

- 2) Rétt er að geta þess að óafgreidd lánsloforð Fiskveiðisjóðs í árslok 1986 námu 1.601 millj.kr. þar af 647 millj. kr. vegna nýsmíði og innflutnings fiskiskipa.

Tafla 5a: Þar af lán vegna nýsmíði og innflutn. fiskiskipa (þús. kr.).

	1982	1983	1984	1985	1986
Landið allt	501.144	931.499	108.441	0	52.946
Suðurland	600	669	0	0	0
Reykjanes	101.266	0	0	0	52.946
Reykjavík	9.100	1.088	0	0	0
Vesturland	0	95.214	0	0	0
Vestfirðir	115.136	495.500	108.441	0	0
Norðurl.vestra	227.749	0	0	0	0
Norðurl.eystra	1.244	5.812	0	0	0
Austurland	46.111	333.216	0	0	0

Tafla 5b: Þar af lán vegna endurbóta á fiskiskipum (þús. kr.)

	1982	1983	1984	1985	1986
Landið allt	203.717	290.035	158.704	562.265	516.859
Suðurland	42.248	16.595	13.944	68.009	136.137
Reykjanes	50.255	102.596	53.726	107.514	160.889
Reykjavík	22.848	23.794	2.293	117.405	40.456
Vesturland	49.530	20.142	20.561	50.499	46.706
Vestfirðir	16.395	11.678	7.151	79.341	21.929
Norðurl.vestra	3.305	47.826	2.184	25.405	20.013
Norðurl.eystra	7.418	13.798	36.848	64.506	29.816
Austurland	11.717	53.606	21.997	49.585	60.913

Tafla 5c: Þar af lán vegna frystibúnaðar frystiskipa (þús. kr.)

	1984	1985	1986
Landið allt	1.005	0	48.704
Norðurl.vestra	0	0	48.704
Norðurl.eystra	1.005	0	0

Tafla 5d: Þar af lán vegna rækjuveiða, frysting (þús. kr.)

	1984	1985	1986
Landið allt	3.587	20.908	60.254
Reykjanes	3.587	0	30.281
Reykjavík	0	0	23.355
Vesturland	0	0	4.591
Norðurl.vestra	0	20.908	0
Austurland	0	0	2.027

4. Viðbótarfjárfesting til veiða og vinnslu.

Í reglugerð nr. 98 26. febrúar 1986, um lánaflokka Fiskveiðasjóðs Íslands, segir í 1. gr. að lán vegna nýsmíði, innflutnings og endurbóta á fiskiskipum skuli við það miðuð að afkastageta fiskiskipastólsins aukist ekki. Sett er m.a. skilyrði um fjármögnun framkvæmda umfram það sem felst í láni Fiskveiðasjóðs. Einnig er kveðið á um að lán til endurbóta á fiskiskipum skuli fyrst og fremst stuðla að orkusparnaði og bættri aflameðferð.

Af þessari reglugerð má ráða að stefnt er að markvissri endurnýjun fiskiskipastólsins. Fjárfesting í fiskiskipum verður að vera innan skynsamlegra marka. Hafa verður í huga að afkastageta flotans er nú verulega umfram afrakstursgetu fiskistofnanna. Á árinu 1987 er fyrirhuguð veruleg aukning á lánveitingum Fiskveiðasjóðs til fiskiskipa og fiskvinnslu, sbr. athugasemdir við töflur 4 og 5 hér að framan, en þar kemur fram að óafgreidd lánsloforð Fiskveiðasjóðs til veiða og vinnslu í árslok 1986 námu samtals rúmum 2000 millj. kr.

Ekki liggja fyrir áætlanir um fjárfestingu í vinnslustöðvum. Það er ekki stjórnvalda að segja til um hvort eða hvar reisa skuli vinnslustöðvar. Afkoma atvinnugreinarinnar á hverjum tíma hlýtur að ráða mestu um fjárfestingar í þeim eignum.

6. Veiðipól rækjustofna við Ísland.

Árið 1986 hefur einkennst af samdrætti á grunnslóð en mikilli aflaukningu á djúpslóð. Heildaraflinn er áætlaður um 33 þúsund tonn árið 1986, en var tæp 25 þúsund tonn árið 1985.

Rækjuafli á grunnslóð dróst saman árið 1986 um 25%. Ekki er útlit fyrir aukningu rækjuafli á grunnslóð á þessu ári.

Komið hefur í ljós að veiðipól rækjustofna á Íslandsmiðum er mjög breytilegt frá einu tímabili til annars. Þannig er nú gert ráð fyrir að veiðipól rækjustofna á grunnslóð sé aðeins um 3700 tonn (þar af 1500 tonn við Eldey, 300 tonn á Breiðafirði, 400–500 tonn á Arnarfirði, 1000 tonn í Ísafjarðardjúpi og 500 tonn í Húnaflóa). Fyrir fáum árum var veiðipól á grunnslóð tvöfalt meira en nú er gert ráð fyrir.

Ekki er fullljóst hvað veldur þessum breytingum en aukin þorskgengd á grunnslóð á sennilega talsverðan þátt í því hvernig komið er.

Úthafs-rækjuveiðin hefur aukist gífurlega eins og vikið var að hér að framan og verður um 28 þús. tonn árið 1986. Ekki er vitað með vissu hve úthafssvæðin þola mikla veiði enda lítil reynsla fengin af þessum miðum. Ýmislegt bendir þó til þess að þau mið sem nú eru þekkt séu fullnýtt. Hafrannsóknastofnunin hefur lagt til að úthafs-rækjuveiði 1987 verði ekki meiri en á árinu 1986. Ef um aukinn rækjuafli á djúpslóð verður að ræða á næstu árum má gera ráð fyrir að hann komi þá frá nýjum miðum sem hugsanlega eiga eftir að finnast.

Dohrnbankasvæðið er ekki með í þessum áætlunum enda er rækjustofn sá er þar veiðist að hluta Grænlandsmegin við línuna. Undanfarin þrjú ár höfum við þó veitt 600–1800 tonn á ári á því svæði.

7. Ýtir mismunun í gjaldtöku og skattlagningu undir útflutning á ísfiski og útgerð frystitogara?

Eftir að launaskattur fiskvinnslunnar, sem var 2,5%, var felldur niður í febrúar 1986 hefur aðstöðumunur frystingar til sjós annars vegar og á landi hins vegar minnkað verulega. Helsti munurinn nú liggur í því að frystihúsin greiða 1,25% fasteignaskatt að hámarki og verður að telja að sá munur skipti litlu máli. Frystihús greiða aðstöðugjald er nemur 0,65% af rekstrarkostnaði að hámarki sem flest sveitarfélög nýta sér. Fiskiskip greiða hins vegar í aðstöðugjald 0,33% af rekstrarkostnaði. Fiskurinn, sem fer í gegnum vinnslu í landi, myndar því tvisvar sinnum stofn til álagningar aðstöðugjalda. Skapar það vissa mismunun milli frystingar á sjó og í landi. Það sama á við um útflutning ísfisks í gámum. Erfitt er að meta þennan mun, en hæpið er að hann ráði úrslitum um nýtingu aflu.

Með lögum nr. 24/1986 var útflutningsgjald á sjávarafurðum fellt niður. Má ætla að sú breyting hafi heldur latt til útflutnings á ísfiski, bæði með afnámi skattlagningar á innlent vinnsluvirði og með því að leiða í ljós raunverulegt heildarverð afla. Einnig má benda á að ísfiskur sætir 10% kvótaálagi, þ.e. hver útflutt 10 tonn eru reiknuð sem 11 tonn frá kvóta.

Af framansögðu má ráða að ekki sé ástæða til að ætla að mismunun í gjaldtöku eða skattlagningu sé það veigamikil að hún yti undir útflutning á ísfiski. Það sem hefur langmest áhrif í þessu efni er að sjálfstöðu markaðsaðstæður erlendis. Ef ferskfiskmarkaðurinn getur tekið við miklu magni og boðið gott verð er augljóst að það hefur áhrif til aukins útflutnings á ferskum fiski, sérstaklega ef aðrir markaðir eru í lægð, svo sem freðfisk- eða saltfiskmarkaðurinn. Einnig má nefna að sjómenn hafa í mörgum tilfellum haft meiri tekjur ef afli er seldur erlendis, m.a. vegna reglna um skiptaverðmæti sem nú hefur verið samið um breytingar á. Ætla má að þessi breyting dragi úr áhuga sjómanna á sölu afla erlendis.

Hvað varðar útgerð frystitogara má e.t.v. leiða að því rök að sjómannafrádrátturinn hafi einhver áhrif í þá áttina að frystingin hafi flust út á sjó. Það sem mestu skiptir er þó að tekjumöguleikar frystiskipa hafa verið meiri en ísfisktogara. Í mörgum tilfellum hefur frysting um borð bjargað útgerð skipa sem annars hefðu orðið gjaldþrota. Þau hafa náð auknu verðmæti úr botnfiskafla sínum og auk þess átt kost á að bæta afkomuna enn frekar með frystingu á rækju um borð.

8. Þjóðhagsleg hagkvæmni mismunandi vinnsluaðferða og hagnýting sjávarafla.

Telja verður nær óframkvæmanlegt að reikna út þjóðhagslega hagkvæmni mismunandi vinnsluaðferða hverju sinni. Þeir þættir, sem þar hafa áhrif, eru mjög breytilegir. Má nefna vinnuafli, markaðsaðstæður, aflabrögð, tegundaskiptingu og gæði afla. Markaðurinn hlýtur ávallt að ráða mestu um hagnýtingu sjávarafla. Miklu máli skiptir að eðlilegt samræmi sé haft á milli langtíma- og skammtímahagsmuna. Markaðir geta breyst með skömmum fyrirvara. Nægir þar að nefna skreiðarmarkaðinn í Nígeríu sem gaf vel af sér fyrir nokkrum árum. Ef ekki hefðu komið til góð aflabrögð á þeim tíma hefði hin mikla skreiðarframleiðsla getað komið illa niður á frystingunni sem var og er tryggari vinnslugrein.

Það eru framleiðendur sem fyrst og fremst ákveða í hvaða vinnslu aflinn fer og bera ábyrgð á framleiðslunni. Þeirra er að meta aðstæður hverju sinni. Framleiðendur verða að taka tillit til langtímasölusamninga sem sölusamtök þeirra þurfa að standa við. Stjórnvöld hafa ekki beitt miðstýringu hvað varðar hagnýtingu afla. Þau geta hins vegar gripið inn í með óbeinum hætti ef þurfa þykir og haft þannig viss áhrif. Má í því efni nefna Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins sem stjórnþæki. Honum er ætlað að draga úr verðsveiflum er verða á útfluttum sjávarafurðum og þjóna þar með langtímahagsmunum. Stefna í lánamálum er annað óbeint stjórnþæki. Í reglugerð frá 1986, um lánaflokka Fiskveiðasjóðs, eru t.d. ýmis stefnumarkandi ákvæði, svo sem að ekki er lánað til frystingar úti á sjó. Sjávarútvegsráðuneytið hefur gert tillögur til ríkisstjórnarinnar um að athugað verði hvort koma megi betra skipulagi á útflutning á ferskum fiski með það fyrir augum að honum verði haldið innan þeirra marka að atvinnuástandi á einstökum stöðum verði ekki stefnt í hættu og slíkur útflutningur skapi ekki þrýsting á stækkun flotans.

Stjórnvöld fylgjast með þróun mála og beita sér gjarnan fyrir nýjungum er til framþróunar horfa. Nefna má að sjávarútvegsráðuneytið hefur upp á síðkastið haft frumkvæði að ýmsum nýjungum á sviði sjávarútvegs og aðstoðað einstaklinga, fyrirtæki og samtök þeirra við að hrinda í framkvæmd ýmsum nýjungum í sjávarútvegi. Má þar nefna áttak ráðuneytisins í gæðamálum þar sem reynt var með kynningarstarfi að ná til sjómanna og þeir hvattir til þess að auka gæði aflans og leggja þar með meiri áherslu á aflaverðmæti en tonnafjölda. Í samvinnu við Rannsóknastofnun fiskiðnaðarins og sölusamtökin var fram-

kvæmd könnun á nýtingu lifrar og slógs. Á ráðstefnu, sem ráðuneytið gekkst fyrir á s.l. ári, kom fram að allar forsendur eru til staðar þannig að hægt sé að nýta lifur og slóg um borð í togurum. Ljóst er að eftirspurn eftir fiskúrgangi á næstu árum mun aukast mjög mikið til ýmiss konar fódurgerðar. Sjávarútvegsráðuneytið hefur aðstoðað fyrirtæki sem hafa verið í markaðskönnun á gæludýrafóðri og virðist sú markaðsathugun lofa mjög góðu. Einnig hefur ráðuneytið aðstoðað ýmsa aðila við könnun og rannsóknir á nýtingu vannýtttra fiskistofna, svo sem kúfisks, ýmissa krabbategunda, gullax, langhala, beinhákarls og ígulkers. Í tengslum við þessi verkefni hefur ráðuneytið aðstoðað við ýmiss konar veiðarfæratilraunir.

Af framansögðu má sjá að stefnt hefur verið að því að framleiðsla sjávarafurða sé fjölbreytt. Því er nauðsynlegt að sveigjanleiki sé hvað varðar ráðstöfun afla og vinnsluáðferðir. Með því móti er afkoma sjávarútvegsins og landsmanna allra best tryggð.